

Η ΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΑ ΤΩΝ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΩΝ ΜΑΣ ΙΚΑΝΟΤΗΤΩΝ

του κ. ΑΛΕΚΟΥ ΚΑΖΑΝΤΖΗ

2ον

Στο τελευταίο φύλλον της «Μουσικής κινήσεως» έγραψα πόσον ένδιαφέρουσες όμιλίες θά μπορούσαν να γίνουν από ειδικούς πάνω σε θέματα σχετικά με την καλλιέργεια των πνευματικών Ικανοτήτων με τις όποιες μάς έπρόκεισε ή φύσις θπως και των ψυχικών μας τάσεων και παρορμησεων. Η καλλιέργεια αυτή θά άποτελούσε για όλους ένα ακόμη συντελεστή της επιτυχίας στη ζωή παράλληλα με εκείνον που θά μάς δώση μία έπιμελημένη σχολική και λοιπή μόρφωση. Τό θέμα μας αυτό έχει στενή σχέση με τό περίφημο «γνώθι σαυτόν» που μάς διδάσκουν στα σχολεία ως ένα σοφό άπόφθεγμα, χωρίς φυσικά να είναι δυνατόν να μάς έξηγηήσουν την εδρότητα της σημασίας του όταν ως παιδιά είμαστε ακόμη τόσο άνίδεοι για δ,τι άφορά τή ζωή. Δέν έχει δέ άπλως θεωρητική σημασία ή κατανόησις του άλλα πολύ σπουδαιότερη άκόμη για να ξέρωμε να αξιοποιήσωμε τά προσόντα μας και να έξασφαλισώμε την έπιτυχία στο έπαγγελματικό μας στάδιο.

“Εως δτου Ιδοϋμε πραγματοποιουμένη την έν λόγω εύχην μας να ώργανοϋτο σειρά όμιλιών επί των τόσων ένδιαφερόντων θεμάτων που αναφέραμε σ' εκείνο τό σημείωμά μας, έθεώρησαμε σκόπιμο να θίξωμε έντός των πλαισίων που μάς δίνει ή «Μουσική κίνησις» μερικά που Ιδιαίτερα ένδιαφέρουσε τούς νέους καλλιτέχνας άλλα και έν γίνει τούς σπουδαστάς της μουσικής.

Η ΑΥΤΟΠΕΠΟΙΘΗΣΙΣ

Τό ζήτημα της καλλιέργειας της αυτοπεποιθήσεως άποτελεί θέμα αξιο Ιδιαίτερης μελέτης που να περιλαμβάνει και διερευνήσεις επί της ψυχουσιθσεως των ατόμων, του χαρακτηριστος των και όλων εκείνων των παργόντων που άπαιτούνται για να άποκτήση κανείς την ουνειδητην εκείνων έπίγνωσιν των Ικανοτήτων του που δίνει την αυτοπεποιθήσιν.

Ιδιαίτερα όμως για τούς καλλιτέχνας και ακόμη περισσότερο για κείνους που έχουν άληθινά καλλιτεχνικήν ψυχήν και έντως έντονον τόν δραματισμόν του ώραιου πρέπει να τονίσωμε ότι παρά πάσαν έπίγνωσιν των Ικανοτήτων των καταλαμβάνονται συχνά από ένα άσθημα άκατανίκητου συστολής όταν πρόκειται να εκτελέσουν δημοσία ένα έργο, που τό κατέχουν καλά έν τούτοις και από άπόψεως τεχνικής διαρθρώσεως και από άπόψεως κατανοήσεως και άποδόσεως όλου του αισθητικού του περιεχομένου. Έκείνο που έφθασαν τό σημείον να τούς Ικανοποιεί πλήρως όταν κλεισμένοι στον έαυτό τους βρίσκονται σε μία ήρεμη έπικοινωνία με τόν ψυχικό κόσμο του συνθέτου, πολλές φορές τό αισθάνονται άδύναμο, άναποφάσιστο ώχρό όταν πρέπει να τό φέρουν στο φώς ένώπιον των άλλων.

Και δέν πρέπει να νομίζωμε ότι από τό συναίσθημα αυτό καταλαμβάνονται μόνον νέοι καλλιτέχνηι που δέν έφθασαν στον άπαιτούμενο βαθμό ώριμότητος. Υπάρχουν και όπηρεσαν και μεγάλοι καλλιτέχνηι που ποτέ στη ζωή τους δέν μπόρεσαν να άπαλλαγούν από τό γνωστό εκείνο τρακ που έπηρεάζει πολλές φορές την άριότητα των εκτελέσεών των.

Βέβαια ό «ψημένος» καλλιτέχνης που έχει αναλάβει την εδόνην να εκτελέση μπροστά στο κοινόν ένα έργο δέν θά φθάσει στο σημείο να αισθάνεται ότι αι τεχνικά άπαιτήσεις αυτού του έργου είναι άνώτερα των δυνάμεών του, μπορεί όμως να συμβη άν λόγω ουσιδηποτε άποβλέπτοψ ψυχολογικού παργόντος καταληφθεί από ένα έντονο τρακ να κλονισθ σε τέτοιο βαθμό ή ήρεμία του ώστε να μη μπορη να μεταδώση στο ακροατήριόν του άβίαστα και ολοκληρωτικά εκείνο τό συναίσθημα της γαλήνης, της όλβιότητος, συχνά της έγκατερήσεως στο πόνο, που άπικοινωνίζουν στη γενική τους γραμμή ως επί τό πλείστον όλα τά μεγάλα έργα

πού έχουν αρχιτεκτονική, ελκρινεία έμπνεύσεως και έκδηλο τόν λογικό ερισμό στην ανάπτυξη τους. Ό νέος καλλιτέχνης, ο πρωτόβαλτος τελειοφοιτος ακόμα περισσότερο μπορεί να συμβη να αισθανθί όχι μόνον ότι μειώνονται εκείνη την ώρα οι τεχνικά του δυνατότητες αλλά και ότι έν τή προσπαθει του να γίνη κύριος έαυτου και τών μέσων του δέν βλέπει πλέον μπροστά του οδδιατάρακτον την εικόνα του αισθητικού κάλυψου του έργου που έκτελει.

Διά να καταπολεμήσωμε κατά τό δυνατόν όλα τα μειονεκτήματα μιας τέτοιας καταστάσεως που στέκεται συχνά σόν άλληθινός πολέμιος τής αυτοπεποιθησεως μας θα πρέπει πριν άπ' όλα να προβούμε εις την άναγώριση, του εδάφους όπου έλλοχευει ό ένεδρευών αυτός πολέμιος. Άς εξετάσωμε πρώτον τό ζήτημα ψυχολογικά.

Έκείνο που μάς βίδει εκείνη την ώρα μια συστολή μή άμφιβολία για τις δυνάμεις μας είναι τό συναίσθημα ότι έρχόμεθα σε έπαφή με τό άγνωστον» όπως θηλά μας βλέπομε τό σύνολον του άκροατηριου μας. Νομίζομε πως όλα εκείνα τα αύτια και τα μάτια είναι καρφωμένα άπάνω μας, μάς διερευνούν άπό πάσης πλευράς, κυττάζουν πως θα βρούν ψυχάδια στην δημησιας στάσι και έμφάνισι, στην δη έκτελει μας. Έδω είναι ή μεγάλη πλάνη. Ό κόσμος που άφίνει τή δουλειά του για να έλθη να μάς άκούση είναι πάντα καλοπροαίρετος, άγαπή την τέχνη και έχει καλές διαθέσεις και μάλιστα για τούς νέους που για πρώτη φορά έμφανίζονται μπροστά του. Άπόδειξις ότι και στις σπανιότατες περιπτώσεις που «θα τά χάση» έντελώς ό πρωτόβαλτος θα βρεθούν και άρκετοι να τόν χειροκροτήσουν για να τόν ένθαρρύνουν. Έκείνο τό συναίσθημα ότι πρόκειται να έλθωμε σε έπαφή με αυτό τό άγνωστον» τής μάζας του κοινου είναι εκείνο που μάς έπηρεάζει συνήθως πρό τής έκτελέσεως και στην άρχή τής.

Άμα περάσουν λίγα λεπτά ή ψυχική έπαφή που άρχίζει να δημιουργείται μεταξύ μας και τό κοινου μάς δίνει βαθμιαίως τό συναίσθημα ότι δέν προχωρούμε πιά πρό τό άγνωστου. . . Άμα μάλιστα άρχίσωμε να αισθανόμεθα ότι γινόμεθα σιγά σιγά κύριοι του έαυτου μας και δίνομε κάτι άμορφο, κάτι αισθητικό, θα καταλάβωμε γρήγορα πως θα μάς περιβάλλει όχι πιά μόνον ή έπιτείκια και βαθμιαίως ή ομαύθησια αλλά στο τέλος και ή άγάπη και ή αναγνώρισις πως εκείνο που προσφέραμε γίναται και άπό τό ταλέντο μας και άπό την καλή μελέτη μας. Όταν φθάσωμε σ' αυτό τό σημειον και αισθανθούμε ότι ή έπαφή μας με τό κοινόν γίνεται θερμή και εγκάρδια τότε ή συγκινησις που έμεινε τις δυνάμεις μας γίνεται αντίθετα εύεργετική. Τονώνει τά νεύρα μας μάς δίνει πιά έντονη την αντίληψη τής ιδέας, τό χαρακτηρισκό του έργου, έπαύξεται τά τεχνικά μας μέσα χωρίς στόν παλμο που αισθανόμεθα ζωηρότερο με την ιδέα ότι ζωντανεύομε ένα έργον μπροστά σε τόσον κόσμο που μάς άκούει και πολλές φορές μάς κάνει να αποδοίβωμε τόνους πολύ πιά έκφραστικους άπό εκείνους που δίναμε στην κατ' ιδίαν μελέτη μας. Για κείνους που είναι γεννημένοι καλλιτέχνη ή ικανοποιήσις αύτη έρχεται σόν δικαιο αντίσταθμισιον για την άνησυχία εκείνη και συχνά τή νευρικότητα που τούς καταλαμβάνει όταν πρόκειται να κάνουν μια δημοσία έμφάνισι. Όταν ό καλλιτέχνης έμφανίζεται συχνότερα ένόπιον του κοινου ή άνησυχία αύτη ελαττώνεται κατά πολύ, ακόμη περισσότερο

όταν κάνει τις έμφανίσεις του ένόπιον του αύτου περίπου κοινου στην ίδια πόλι. Σ' αύτή την περίπτωση φυσικά ό παράγων του άγνωστου» που τόσο μάς έπηρεάζει έχει πλέον άτόνησι.

Γενικά ή τακτική έπαφή με τό κοινόν άποτελεί για έναν ώριμο καλλιτέχνη τόν καλύτερο δάσκαλο, εκείνον που περισσότερο θα συντελέση ώστε να του δώση μια διαρκή εξέλιξη, να τόν κάνει, όταν μάλιστα μελετά και τακτικά, να θησάσθ στό μέξιμω του έπιδόσεως που μπορεί να αναμείνει έντός του μέτρου τών προσόντων με τά όποια τόν έπαικτικώς ή φύσις.

Η συνειδητή αυτοπεποιθησις, που όσο πιά μεγάλη είναι τόσο πιά πολύ μάς θωρακίζει και μάς καθιστά λιγότερο ευπρόσβλητος άπό την άνησυχία εκείνη που μάς καταλαμβάνει όταν πρόκειται να κάνωμε μια δημοσία έμφάνισι, δημιουργείται άπό παράγοντας που θα έπρεπε να τούς έχωμε πάντοτε ύπ' όψει: σοβαρά προμελέτη του έργου επί χρονικόν διάστημα άνάλογο τής δυσκολίας του, τεχνικά έφοδία που δέν θα άποκτήσωμε πάνω στη μελέτη του, αλλά θα τά έχωμε ήδη άποκτήσει πάνω και σε άλλα κατάλληλα έργα σε μια γερή σχολή δασκάλου γνωστου ότι έχει ένα σύστημα τελείου συγκερασμου τεχνικής και στόλ, και ότι είναι μουσικός με άνώτερη καλλιτεχνική αντίληψη και μόρφωσι.

Πρέπει να έχωμε άγαπήσει άληθινά τό έργον που θα παίξωμε γιατί άν δέν μάς συγκινηί έμάς τούς ίδιους δέν θα μπορούσωμε να συγκινησωμε τούς άλλους με την έκτέλει του. Κάθε έργον μεγάλης γραμμής πρέπει να έξερωμε να τό αναλύσωμε, γι' αυτό ή μελέτη τής μορφολογίας είναι άπαραίτητη για έναν καλλιτέχνη. Βέβαια σ' αυτό θα μάς βοηθήσει και ό καθηγητής μας, ό έξηγησις του όμως θα είναι πολύ άπολεματικώτερα όταν έξέρωμε και μεϊς τά κυριώτερα στοιχεία που χρειάζονται για την άνάλυσι ενός έργου.

Η καλή έκλογη τών έργων που ταιριάζουν στόν καλλιτέχνη παίζει μεγάλον ρόλο για την έπιτυχία που θα έχει στην έκτέλει του. Σ' αυτό τό ζήτημα ό καθηγητής έχει συνήθως την πρωτοβουλία, πρέπει όμως να μη παραβλέπη και τις κλίσεις του μαθητο του. Η έκλογη τών έργων όταν γίνεται άπό καθηγητάς ριχούς άπό άπόψεως μουσικής αντίληψεως που κυττάζουν κυρίως τό έντυπωσιακόν μέρος δέν είναι ή άρμόζουσα. Εύτυχώς τέτοια καθηγητά μπορούμε να πούμε δέν ύπάρχουν πιά στά Ώδεια μας.

Και τέλος πρέπει να προσθέσωμε και κάτι άλλο που έχει πολλήν ψυχολογικήν σημασιαν. Την ώραν που θα κάνει ό καλλιτέχνης την έμφάνισι του ένόπιον του κοινου δέν πρέπει να την θεωρεί ως ώραν μιας δοκιμασίας που είναι σόν μια άπλή έκπληρωσις καθήκοντος. Είναι ή ώρα τής ικανοποιήσεως για την καλή προετοιμασία του και άποτελεί μια εύκαιρία να άναγνωρισθούν εύρότερα οι ικανότητες και τό ταλέντο του, είναι μάλιστα μια όραία ώρα τής ζωής του καθ' ήν πρέπει να άφιστύν έαυτό του να άφοσιωθί αδύσμητα σε μια άνώτερη τελετουργία, σε μια άνάτασι του ψυχικού του κόσμου που έχει την εύγενή άποστολήν να την μεταδίβει και στούς άλλους και να συντελή και σούτς έν τώ μέτρω τών δυνάμεών του ώστε ή θησαστη αύτη τέχνη τής μουσικής να έπιτελεί και εκείνη την ώρα τόν τόσο ύψηλό προρισμό τής.

Η ΜΝΗΜΗ ΚΑΙ Η ΤΟΝΩΣΙΣ ΤΗΣ

Δέν θα μιλούσαμε περί μνήμης άν τό ζήτημα αυτό δέν ήταν σχετικό με τό τής αυτοπεποιθησεως που πρέπει να έχωμε οι καλλιτέχνη τής μουσικής, όταν κάνουν

μιά δημοσία εμφάνιση που φυσικά γίνεται σε έκτελέσεις από μνήμη. Με τη σημερινή εξέλιξη σχετικώς με τις απαιτήσεις που το κοινόν νομίζει ότι δικαιούται να έχει από τους καλλιτέχνες της μουσικής φθάσαμε στο σημείον και αυτοί οι έκτελεσται ενός κουαρτέτου έγχορδων να μαθαίνουν τα μέρη των άπ' έξω για να τα έκτελουν ομαδικά, κατ' αυτό τον τρόπο ενώπιον του κοινού των. Πόσο μάλλον οι έκτελεσται που εμφανίζονται δημοσία ως σολιστ πρέπει να κατέχουν τελείως από μνήμης τα έργα που έκτελουν, να τα ξέρουν κατά βάθος σε κάθε τους λεπτομέρεια.

Η από μνήμης έκτελεσις αποτελεί μία ψυχική ανάγκη για τους καλλιτέχνες που έχουν αληθινό ταλέντο. Τα διάφορα εύγενη αισθήματα που άπεικονίζονται σ' ένα έργο, τού αισθάνονται βαθειά στην ψυχή τους στην όποια μιλούν οι νόστες του σαν την πιο ευγλωττή σε ποιητικό κείμενο αναφοράσασί τους. Τέτοιοι καλλιτέχναι μαθαίνουν γρήγορα έξ ένοστίκου άπ' έξω το όλον περιεχόμενον του έργου χωρίς να βασανίσουν καθόλου το μυαλό τους σε μελέτη που νάχει χαρακτήρα άποστηθισσεως. Κατά την εκμάθησι του άγονται από την λογικήν και τόν ελμό που υπάρχει στο έργο.

Πρέπει να προσθέσωμε ότι την από μνήμης έκτελεσιον στη μουσική διέπουν οι ίδιοι κανόνες όπως και την από μνήμης εκμάθησι οιδούθηποτε γραμματικού κειμένου. Όταν κάτι τι μαθαίνεται εύκολα αλλά παπαγαλλιστί δεν έχει διάρκεια. Σε λίγον καιρό λημονιέται καμμία φορά πέρα ως πέρα. Μόνον εκείνο που μαθεύτηκε συνειδητά και που έδωσε ταυτόχρον μίαν άπήχησι στον ψυχικό κόσμο του έκτελεστού μένει αποτυπωμένο καλά στη μνήμη του. Μιά τέτοια άποτύπωσις σε καλλιτέχνες με άληθινό ταλέντο έχει και διάρκεια μεγάλη. Ένα έργο που το αισθάνθηκαν βαθειά όταν τόμαθαν, έστω και αν δεν τό ξανακούτταξαν έπί χρόνια, τό έκτελουν εύκολα και páλι από μνήμης και έτσι έξηγεϊται πώς υπάρχουν καλλιτέχναι που έχουν ένα ανεξάντλητο ρεπερτουάρ.

Ένας άλλος έπίσης γενικός περί μνήμης κανών είναι ο ίδιος και για τη μουσική μνήμη, πώς σε μικρότερη ηλικία μαθαίνονται πολύ πιο γρήγορα τα έργα άπ' έξω. Σε πιο μεγάλη ηλικία χρειάζεται μεγαλύτερη

προσπάθεια και δη για την εκμάθησι κοινούργων έργων που δεν τα έχουν άκούσει ποτέ. Έβωδ πρέπει να έρχεται έπίκουρος ή παρατηρητικότητα που βγαίνει από την άνάλυσι του έργου. Ειρήσθω έπιπροσθέτως ότι η άνάλυσι αυτή είναι άπαραίτητη για την εκμάθησι πολυφωνικών έργων όπως λ.χ. οι φοβυκες του Μπάχ ή άλλα όμοειδη. Μιά τέτοια προπρασκειή υπό την καθοδήγησι καθηγητού κατά τα σχολικά χρόνια θα μειώσει στο ελάχιστον τόν κίνδυνο διαλείψεων της μνήμης που παρατηρείται συχνά κατά τας δημοσίας έξετασεις όταν μάλιστα καταλαμβάνονται οι νέοι και από εκείνο το τράκ.

Υπάρχει και κάποια όπτική μνήμη που βοηθεί για πολλούς την από μνήμης εύχερη συγκράτησι ενός συνόλου. Έκτός από τόν λογικό ελμό του έργου που είναι σαν ένας ύποβολεός που ύποβοηθεί το ένοστικον πένου στην έκτελεσι, τό να βλέπει μπροστά του, ο έκτελεστής την τοπογραφική διάταξι του έργου σε κάθε σελίδα έρχεται να έπιβεβαιώση στο ύποσυνειδητό του τό ότι βρίσκεται στον ίδιο δρόμο. Τώρα βλέπει μπροστά του τό γόρισμα της σελίδος (που καμμία φορά είναι λίγο σχισμένη...) παρακάτω μία μολυβιά (άόκη καλύτερα αν είναι έγχρωμη) και φθάνει χωρίς να τό καταλάβει στο άποφασιστικό σημείο που μας φέρνει με ένα λογικό ελμό στην κατακλείβα του έργου όποτε ξέρει πώς θα βγη νικητής, πώς καλή έκτελεσις, πνευματικότερη, αίσθημα, όλα μαζί ήσαν οι συντελεσται της Ικανοποιήσεως και της δικής του και εκείνων που τόν άκουον.

Μιλήσωμε πολύ συνοπτικά περί μνήμης χωρίς να θέσωμε εκείνο που ξέρουν όλιο δσον άφορθε την καταστροφικήν γι' αυτήν έπίδρασι πάσης παρεκτροπής. Ξενοχητα, κακή διάτασι, πολύ κάπνισμα για τούς νέους και ποτά ξεκληρίζουν όταν έπιναλαμβάνονται συχνά και την πιο γερή μνήμη. Περιττόν να ποδμε ότι τις παραμονές κάθε σοβαράς έκτελέσεως ο καλλιτέχνης πρέπει να είναι καθ' όλα συγκρατημένος. Έτσι θα έχει πολύ πιο σίγουρα και τη μνήμη του, παράγοντα που συντελεί κι αυτός όχι όλίγον για νάχη άόκη πιο τονωμένο τό αισθημα της άυτοπειθησσεως.